

Промоција књиге и читања у Немачкој

Добрила Бегенишић
Народна библиотека Србије, Београд
dobrila@nb.rs

Сажетак

Тема рада је промоција књиге и читања у Немачкој, као земљи у којој се традиционално велика пажња посвећује књизи и читању. Промоција књиге и читања у Немачкој одвија се на више нивоа и спада у делокруг рада многих институција. У раду су поменуте најважније институције и удружења која се баве промоцијом књиге и читања. Детаљнији подаци дати су о кампањама и пројектима који нису једнократне природе и који су имали великог одјека у немачкој јавности или се проширили на међународном нивоу.

Кључне речи:

промоција књиге и читања, институционално промовисање читања, читалачка култура, популаризација читања.

Промоција књиге и читања је комплексна област, којој се у Немачкој, као земљи где се традиционално много чита, посвећује веома велика пажња. Немачка је једна од најразвијенијих и најуређенијих европских земаља када се посматрају процес израде књиге, тржиште које је изузетно развијено и уређено, начини пласмана књиге и њеног коришћења. Поред потпуне техничке уређености свих сегмената који се односе на књигу, велика пажња посвећује се ауторима, преводиоцима, читаоцима и ауторским правима. Све институције или инстанце које се налазе у том кругу, у чијем средишту је књига, беспрекорно раде свој посао. Посебна тема су библиотеке, њихова уређеност и препознавање њиховог значаја од стране оснивача и корисника, као и њихова улога у промоцији књиге и читања. И на крају, ту су сајмови књига, од којих два интернационална (Лајпциг и Франкфурт), који представљају круну у промоцији књиге и читања, не само у Немачкој, него широм света.

Циљ овога рада је да се укаже на немачку праксу у промовисању књиге и читања, да се представе најважнији пројекти, посебно они који би могли да буду имплементирани у Србији. Посебна пажња биће посвећена улози јавних библиотека у промоцији књиге и читања.

Немачка је позната по својој традиционалној уређености и професионалности, која карактерише и тржиште књиге. Међутим, PISA¹ студија која је спроведена у Немачкој 2001. године показала је да школска популација у Немачкој заостаје за својим вршњацима у развијеним европским земљама по питању културе читања, писања и језичке писмености. Након што су анализира-

ни резултати студије, усвојене су мере за побољшање стања. На изради нових програма и њиховој реализацији ангажоване су све институције у образовном процесу: предшколске и школске установе, библиотеке и надлежна министарства. Све активности спровде се у кооперацији ових институција. Посебна пажња у доношењу нових мера посвећена је библиотекама, које су и раније имале значајну улогу у процесу промоције књиге и читања и описмењавања.

Сарадња између библиотека и школа је напредовала до степена институционалне сарадње која је резултирала потписивањем уговора на државном нивоу између школа и јавних библиотека. Први споразум такве врсте потписан је у покрајини Бранденбург 2002. године². Од тада до данас, такав споразум потписан је у свим немачким покрајинама између надлежног министарства и покрајинског удружења библиотекара које је саставни део Удружења библиотекара Немачке. Споразумом су обухваћене предшколске установе, школе и и јавне библиотеке, а њиме су регулисана међусобна права и обавезе свих потписника. Циљ потписивања оваквих споразума је систематска и свеобухватна сарадња свих учесника у образовном процесу, у циљу промоције књиге и читања, као и стицања језичких компетенција, те подстицања писмености. Они обавезују и омогућавају синергетски ефекат у коришћењу свих образовних ресурса на локалном нивоу, што је дало резултате.

Према споразумима, Удружење библиотекара учествује у изради школских програма и планирању наставе, а са друге стране, предшколске и школске установе

¹ PISA-студија (скраћено од Programme for International Student Assessment – Међународни програм тестирања образовних постигнућа ученика)

² Rahmenvereinbarung für eine Kooperation zwischen dem Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg und dem Deutschen Bibliotheksverband e.V. Landesverband Brandenburg (dbv), Berlin, 2002.

су укључене у реализацију програма у библиотекама. Споразумима су дефинисане оквирне активности.

Међу редовне активности убрајају се и посете библиотеци, које нису класичне, него су добро осмишљене и прилагођене узрасту. Циљ је да се библиотека на популаран начин приближи ученицима и да се упознају са њеним функционисањем и могућностима које она пружа било за рад у настави, или у слободном времену. За децу предшколског узраста организују се изложбе цртежа на тему посета библиотеци, а затим се ти радови награђују. За децу старијег узраста омогућено је да сами претражују, да науче да користе приручнике и енциклопедије, да проналазе чланке у часописима, а све то у циљу осамостаљивања у коришћењу библиотеке. За старију школску децу организована су и предавања на теме које су значајне за њих: превенција зависности, толеранција и мултикултуралност, а заступљене су и локалне и регионалне теме. Посебно занимљива и популарна је акција ноћ читања, где се деца друже са библиотекари-ма током ноћи, уз разне пратеће програме, као што су изложбе, читања, дружења са познатим дечјим писцима и сл. Поред тих програма организоване су и друге активности у библиотеци, као што су часови писања, кувања, обука за израду ручних радова, курсеви фотографије, бинго, антикварна продаја књига и слично.

Посебно су занимљиве промоције које се изводе на специфичан немачки начин, тзв. *Lesungen*, које су стална пракса у свим срединама, не само у градовима, него и у мањим местима. Те манифестације, којима присуствују аутори који читају одломке из својих дела прилично су посећене, а публика је веома заинтересована и активно учествује у дискусијама. Публику чини популација свих зраста. Занимљиво је да тим промоцијама присуствује велики број изузетно младих људи. А што се тиче врсте дела и статуса аутора, промовишу се све књиге, без обзира да ли су њихови аутори почетници или већ афирмисани писци, те да ли су домаћи или странци.

Поред библиотека, у Немачкој постоје и друге институције које се баве промоцијом књиге и читања и радом на ширењу писмености. Једна од таквих институција је *Фондација читање (Stiftung Lesen)* која је основана 1988. године. Циљ постојање ове фондације, која се финансира на државном нивоу и ради под покровитељством председника Савезне Републике Немачке је приближавање књиге читаоцу, усавршавање вештина читања, промовисање књига, часописа и других материјала. Програмима и пројектима обухваћене су све генерације, а посебно оне најмлађе. Под покровитељством ове задужбине раде *Институт за истраживање читања и медија (Das Institut für Lese- und Medienforschung)*, и *Академија за појачавање читања (Die Akademie für Leseförderung)*, који имају своје посебне задатке. Институт се са научног и интердисциплинарног становишта бави истраживањем читања и медија, те спроводи различите анкете и програме. Посебна пажња посвећује се значају часописа и

њиховој улози у развијању читалачких навика код деце. Академија се бави образовањем, школовањем и усавршавањем мултипликатора, који су задужени за стварање регионалних мрежа за промоцију читања, као и одржавањем интернет портала где су обједињене информације о свим тим активностима. Поред тога, организује семинаре на којима се усавршавају методе за промоцију читања у пракси: код куће, у обданишту и у школи, према материјале за те семинаре, организује изложбе, радионице, пружа помоћ у индивидуалном читању, даје препоруке које се тичу читања, организује заједничке акције свих који се баве промоцијом читања.

У оквиру програма који су намењени најмлађима, нуде се програми за родитеље, преко којих се приступа најмлађој популацији. Од тих програма најпопуларнији су: *Почетак читања (Lesestart)*, програм који се од 2010. одвија под покровитељством Министарства за културу и образовање Немачке. Овај програм се проширио и изван граница Немачке, а одвија се на три нивоа: први ниво намењен је деци од годину до три године, други деци од три године до поласка у школу, а трећи ниво школској деци. Већ на другом нивоу деца се одводе у библиотеку да би се упознала са њеним функционисањем, а на трећем нивоу деца се мотивишу да сама читају. Поред програма *Lesestart*, који је имао највише успеха, спроводе се и многи други програми за децу овог узраста: *Мој тата чита (Mein Papa liest)*, *Ми читамо (Wir lesen vor)*, *Наше дете чита (Unser Kind liest)*. У оквиру тих програма додељују се и различите награде (*Читалачки лењир, Ојенбергова медијска награда, Читај ми, Немачка читалачка награда*), чиме се деца мотивишу да активно учествују у овим кампањама и да дају свој пуни допринос програмима.

У оквиру ове фондације развијени су и посебни учитељски сервиси, којима се утиче на промоцију читања у нижим разредима: *Кликсмикс (Clixmix)*, *Локална литература (Literatur lokal)*, *Време за доручак=време за читање (Frühstückszeit = Lesezeit)*, *Песме у учионици (Gedichte im Klassenzimmer)*. Занимљиво је поменути да се на немачком говорном подручју посвећује велика пажња дидактичкој литератури која се бави читањем, промовисањем читања, подстицањем писмености и промоцијом књиге. Тиме се ствара добра теоретска подлога за успешну практичну реализацију многобројних пројеката, посебно оних који се реализују са децом школског узраста.

Посебну пажњу деце школског узраста привукао је пројекат *Часописи у школама (Zeitschriften in der Schule)*, у оквиру којег се школе снабдевају часописима за децу ради њиховог коришћења у настави. Уз часописе наставници добијају дидактичку литературу и приручнике који им помажу да на одговарајући начин користе овај материјал у настави. Анкете после реализације пројекта су показале да су деца веома заинтересована за часописе, чак више него за књиге, и да овај вид наставе сматрају веома занимљивим.

Вредан помена је и пројекат *Књиге граде мостове* (*Bücher schlagen Brücken*), који има за циљ дружење и приближавање различитих генерација. Путем овог пројекта млади се укључују у живот заједнице, уче да буду друштвено корисни. Они посећују старије људе у домовима за стара лица, читају им и разговарају са њима. Часописи су идеални за такве сусрете због обиља тема које нуде за различите узрасте. Циљ је да се на овај начин уклоне предрасуде између различитих генерација и да се старим лицима омогући забава и дружење. У ту сврху обезбеђују се бесплатни часописи за становнике домова, а ученици се на посебним семинарима обучавају како да реализују те програме. Да би нека школа учествовала у програму, потребно је да се пријави за учешће на пројекту, а све остале послове преузима Задужбина.

Ово су само неки од значајнијих пројеката. Поред њих спроводе се и бројни мањи који имају локални карактер, или се организују у добротворне сврхе. Нпр. *Читање је забавно* (*Lesen macht Spass*), *Читање у парку* (*Lesen im Park*), *Библиотека као место састајка* (*Bibliothek als Treffpunkt*), *Читање ствара знање* (*Lesen schafft Wissen*), *Берлинско острво књига* (*Berliner Bücherinsel*), *Књига у ветру* (*Buch im Wind*).

Посебан програм промовисања књиге и читања у Немачкој представља пројекат *Читање у Немачкој* (*Lesen in Deutschland*), у оквиру којег се сакупљају и документују све онлајн информације које су се појавиле од 2005. године, а тичу се промоције читања. У ту сврху служи портал преко којег су доступне све информације. Циљана група су деца, родитељи, старатељи, породица, наставници, васпитачи, библиотекари. У оквиру овог пројекта редовно се објављују билтени, интервјуи и саопштења везана за културу читања у Немачкој. Циљ је редовно информисање о свим пројектима, кампањама и акцијама који се одвијају широм Немачке, као и о њиховим организаторима и резултатима. Партнерске организације ове институције су бројна удружења младих и деце школског узраста, која раде на сличним задацима.

Вредна помена је и манифестација која се одвија осму годину за редом под називом *Ми читамо* (*Wir lesen vor*), коју организује *Задужбина читање* и часопис *Zeit* заједно са Немачком железницом. Циљ ове акције је неговање културе читања помоћу разних акција на различитим местима. Дан читања широм Немачке ове године обележава се 18. новембра, а манифестације трају током целе године. Циљ је да се тога дана ангажује што већи број људи који ће читати за себе или читати некоме, било где и у било којој прилици. У ову кампању сваке године укључују се политичари, али и познате личности из света спорта, културе, филма, што доприноси популарности кампање.

Промовисањем читања и писања бави се и *Савезно удружење за промоцију читања* (*Bundesverband*

Leseförderung). Активисти овог удружења раде на промоцији књиге и читања као веома битном аспекту за социјализацију младих. Програми се реализују у вртићима, школама, библиотекама, књижарама, издавачким кућама, као и на другим местима где је могуће мотивисати децу и младе да читају. Рад у овом удружењу базира се на достигнућима педагогије, социологије, културологије, а организују се семинари за педагоге који раде на промоцији читања, ради се на квалитету читања, негује се међународна сарадња са сродним институцијама.

Најновије анкете показују да су ове удружене активности дале резултате и да је направљен велики помак у промоцији књиге и читања у Немачкој. У поређењу са Немачком или другим развијеним земљама, стање у Србији је веома лоше. Изузимајући неколико појединачних акција, на промоцији књиге и читања скоро да се не ради. Претпоставка реформе таквог стања била би озбиљна студија која би се позабавила питањем промоције књиге и читања, као и питањем писмености у Србији. Након тога би, по немачком моделу, могле да се осмисле активности у којима би учествовале све институције у образовном процесу, а координацију би требало поверити библиотекама. Систематско промовисање књиге и читања под покровитељством библиотека била би значајна новина за читалачку популацију у Србији. Неопходни су програми за све старосне доби, као и за све групације становништва. Скоро сви пројекти који се спроводе у сарадњи са библиотекама у Немачкој могли би да се реализују и у нашим библиотекама. Такви програми не захтевају велике трошкове, пошто је то још увек веома битна ставка за библиотеке у Србији. Посебну пажњу треба посветити групацијама коју су до сада биле прилично занемарене. То су пре свега млади, пошто у библиотекама не постоји издвојен фонд за њих, а нема ни циљаних програма са темама које би им биле занимљиве. Осмишљавање адекватних програма и одговарајућа литература сигурно би привукли становништво овог узраста. Немачки програм *Књиге граде мостове*, могао би да буде модел за сарадњу са старим лицима, посебно оним смештеним у домовима, као и за сарадњу са установама затвореног типа. Планска активност у којој би водећу улогу имале библиотеке, уз активно учешће надлежних министарства и невладиних организација, сигурно би дало резултате у догледној будућности и омогућило би равномерну заступљеност програма у читавој Србији, а не само у развијенијим срединама.

Литература

1. Bundesverband Leseförderung. Hamburg. <http://www.bundesverband-lesefoerderung.de> (преузето, 29. 8. 2011)
2. Deutsches Institut für Internationale Pädagogische Forschung (DIPF). *Lesen in Deutschland*. Berlin <http://www.lesen-in-deutschland.de> (преузето, 29. 8. 2011)
3. Glasshof, Ilona. *Von der Leseförderung zur Medienkompetenz*. New Delhi: IFLA, 1992.
4. Mehmeti, Sandra. *Lesespass: Leseförderung bei Kindern und Jugendlichen in öffentlichen Bibliotheken*. Koblenz, 2008.
5. Neumann, Helga. *Die bildungspolitische und pädagogische Aufgabe von Schulbibliotheken*. Hamburg, 1989.
6. Stiftung Lesen. Mainz. <http://www.stiftunglesen.de> (преузето, 29. 8. 2011)
7. Teckentrup, Konrad. *Research on reading and books: a jungle of confusing terms*. London: IFLA, 1989.

The Book and Reading Promotion in Germany

Summary

The subject of this paper is promotion of books and reading in Germany, the country which traditionally pays great attention to the books and reading culture. The book and reading promotion in Germany has been carried out at several levels and falls within the scope of work of many institutions. The most significant institutions and associations involved in books and reading promotion are being mentioned in the paper, while the campaigns and projects that have been regularly organized, ones that have achieved great response of the German public or spread internationally are presented with more data.

Key words:

book and reading promotion, institutional promotion of reading, reading culture, popularization of reading.

Примљено: 20. јула 2011.
Прихваћено за објављивање: 8. октобра 2011.